

מסקנות

ועדת המדע והטכנולוגיה בעקבות הצעה לסדר היום

הכנסת התשע-עשרה
מושב שלישי

**בנושא: נתוני המועצה להשכלה גבוהה על קריסת לימודי מדעי
הרוח במוסדות להשכלה גבוהה
הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת משה גפני, רות קלדרון וגילה גמליאל**

בישיבתה ביום רביעי, ה' בחשוון התשע"ה (29 באוקטובר 2014), החליטה הכנסת להעביר לוועדת המדע והטכנולוגיה הצעות לסדר-היום שכותרתן "נתוני המועצה להשכלה גבוהה על קריסת לימודי מדעי הרוח במוסדות להשכלה גבוהה", של חברי הכנסת משה גפני, רות קלדרון וגילה גמליאל.

הוועדה קיימה דיון בנושא ביום שלישי, י"ח בחשוון תשע"ה (11 בנובמבר 2014), בהשתתפות נציגים של משרד החינוך; משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל; המועצה להשכלה גבוהה; האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים; האוניברסיטאות והמכללות האקדמיות; התאחדות הסטודנטים הארצית; מכון ון-ליר בירושלים; קרן "יד הנדיב" ומוזמנים נוספים.

חבר הכנסת משה גפני, יושב-ראש הוועדה, מסר כי ועדת המדע והטכנולוגיה נדרשה לנושא כבר בכנסת ה-17, וקיימה אז דיון משותף עם ועדת החינוך, התרבות והספורט בדבר דוח אשר הוגש בשנת 2007 מטעם האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. הוועדות אימצו את המלצות הדוח, והן הופנו לכל הגורמים בבקשה לפעול ליישומן. עוד ציין חבר הכנסת גפני כי אין מכירים בלימוד תורני כשווה ערך ללימודים אחרים בתנאי הקבלה לעבודה.

מדעי הרוח מופקדים על שימור המערכת התרבותית, הנחלתה וקידומה; הם מקנים רוחב אופקים, יכולת חשיבה ביקורתית ופתיחות לתרבויות אחרות. למדעי הרוח יש ערך כלכלי, שהרי מדעים אלה מקיימים ומזינים את תשתיתה התרבותית של החברה, שהיא מקור עניין ומשיכה הן למי שחיים בה והן למי שמבקשים להצטרף אליה כחברים או כמבקרים. על אף חשיבותם של מדעי הרוח, אין הם זוכים להערכה הראויה. יתר על כן, יש פער ניכר בין המציאות לתדמית: אף-על-פי שלימוד מדעי הרוח דורש רמת הפשטה גבוהה, שילוב מיומנויות ופתיחות בין-תחומית,

תחומים אלו נתפסים כמקצועות "קלים", כברירת מחדל, ואף כמותרות או כעיסוק לשעות הפנאי.

כפי שנמסר לוועדה, מדובר בתופעה עולמית. בעולם המערבי עולים תחומים המציעים תוחלת תעסוקתית טובה יותר מזו הצפויה לבוגרי מדעי הרוח, משום שהגורמים השולטים במשאבים נוטים להפנותם לאפיקים הכלכליים והטכנולוגיים, ואילו תרומתם של מדעי הרוח אינה זוכה להערכה הראויה. לבעיות הכלל-עולמיות האלה של מדעי הרוח יש בישראל נופך ייחודי, הנובע מן הקשר ההדוק בין מדעי הרוח למדעי היהדות ומן ההכרה שלטיפוח לימודי היהדות במדינת ישראל יש חשיבות מיוחדת.

לדברי פרופ' מלכה רפפורט-חובב, יושבת-ראש ועדת ההיגוי לעניין מדעי הרוח בוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה, הוקמה ועדת היגוי לבחינת הנושא ולדעת חברי הוועדה בסיס הבעיה הוא העובדה שרוב הפונים להשכלה גבוהה סבורים שהלימודים נועדו להכשירם למקצוע, ותחום מדעי הרוח לא יעזור להם. לדבריה, קרן הממומנת על-ידי ות"ת וקרן "יד הנדיב" שמה לה למטרה לשפר את תוכניות הלימוד במדעי הרוח. התמרוץ ניתן לתוכניות למצטיינים שמשלבות בין לימודי מדעי הרוח ללימודים של מקצוע אחר. עוד הוסיפה פרופ' רפפורט-חובב שהיה קיצוץ של 170 מיליון ש"ח בהשכלה הגבוהה בעקבות מבצע "צוק איתן", אך מדעי הרוח הוחרגו ממנו.

לדעת פרופ' גבריאל מוצקין, ראש מכון ון-ליר, אי-אפשר למקד את כל האשמה באוניברסיטאות, ויש לבחון גם את לימודי התיכון ואת החינוך הכללי. צריך להתחיל את ההתעניינות בתחום כבר שם. הוא הוסיף שמדעי הרוח תורמים לחשיבה ביקורתית וליכולות ניסוח וכתובה.

להלן החלטות הוועדה אשר התקבלו בסיכום הדיון:

- הוועדה רואה בדאגה את הנתונים המעידים על שחיקה מתמדת במעמד מדעי הרוח בחברה בישראל ובמוסדות להשכלה גבוהה, ובהם הירידה המתמדת במספר הסטודנטים הלומדים תחומים אלה במערכת ההשכלה הגבוהה.
- הוועדה רואה חשיבות רבה במהלך לאומי לקידום מדעי הרוח וממליצה על הקמת צוות לגיבוש דרכי פעולה יצירתיות כלל-מערכתיות, בהשתתפות נציגים של כלל הגופים הרלוונטיים.
- הוועדה מבקשת מהצוות אשר יוקם לבחון גם את הדרך להכיר בלימוד תורני כשווה ערך ללימודים אחרים בעת קביעת סף קבלה למשרות רלוונטיות.
- הוועדה מבקשת לקבל דיווח בנושא בתוך שלושה חודשים.